

Dr hab. Mirosław Mularczyk, prof. UJK
Instytut Geografii i Nauk o Środowisku
UJK w Kielcach

Recenzja pracy doktorskiej mgr Mateusza Ćwikły
pt. „Typologia funkcjonalna gmin a realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska przez samorządy gminne w województwie świętokrzyskim”, przygotowanej na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, pod kierunkiem dr hab. Bożeny Wójtowicz, prof. UP

1. Znaczenie i waga problemu badawczego

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mieści się w zakresie przedmiotowym dyscypliny naukowej geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, ale posiada także odniesienia do innych dyscyplin, mających związek ze zjawiskami i procesami zachodzącymi w przestrzeni geograficznej, takich jak nauki o polityce i administracji, nauki o zarządzaniu i jakości, a także w mniejszym stopniu nauki o Ziemi i środowisku. Sam Autor sytuuje pracę w szerokim nurcie nauk geograficznych, co wynika z szerokiego i wieloaspektowego zakresu treści podejmowanej tematyki. Zagadnienia związane z typologią funkcjonalną gmin można bardziej szczegółowo przyporządkować do geografii ekonomicznej, związane zaś z zadaniami gmin w zakresie ochrony środowiska do nauk o administracji i zarządzaniu, na co wskazuje m.in. zakres cytowanej literatury.

W prezentowanej pracy rozwinięto głównie wątek poznawczy, w mniejszym stopniu aplikacyjny. Rozprawę doktorską można uznać za monografię tematyczną, w której autor za pomocą metod statystycznych i opisowych starał się w możliwie najpełniejszy sposób zaprezentować typologię funkcjonalną gmin województwa świętokrzyskiego, zadania gmin w zakresie ochrony środowiska oraz zależności między nimi.

Tematyka, którą podjęto w pracy ma fundamentalne znaczenie dla kształtowania przestrzeni geograficznej, zwłaszcza w zakresie rozwoju regionalnego i życia społeczno-gospodarczego. Jest kluczowa dla procesów zarządzania i budowania strategii rozwoju jednostek administracyjnych.

Zagadnienia związane z ochroną środowiska są przedmiotem badań geograficznych od wielu lat. Badania te doprowadziły do sformułowania praktycznych zasad przydatnych zarówno dla polityki gospodarczej, jak i dla polityki ochrony środowiska. Prezentowana rozprawa doktorska dobrze wpisuje się w ten nurt badawczy. Nie można jej uznać z tego powodu za nowatorską, jednak ma ona znaczący walor poznawczy i wyjaśniający.

2. Ocena merytoryczna rozprawy

Praca jest bardzo obszernym opracowaniem. Zawarta jest na 307 stronach. Składa się z pięciu ponumerowanych rozdziałów oraz *Wykazu skrótów, Wstępu, Zakończenia, Bibliografii, Spisu rycin, Spisu tabel, Aneksu oraz Streszczenia w języku angielskim.*

W *Bibliografii* zamieszczono 250 pozycji cytowanego polskiego i zagranicznego piśmiennictwa, 49 aktów prawnych oraz 18 źródeł internetowych. W rozprawie doktorskiej zamieszczono 56 rycin i 51 tabel. Układ pracy jest logiczny. Można jednak zauważyć, że nie ma pełnego związku między celami badań i hipotezami a strukturą rozdziałów i podrozdziałów. Ich tytuły nie w pełni je odzwierciedlają. Np. biorąc pod uwagę cel szczegółowy: *określenie czynników i uwarunkowań realizacji inwestycji i przedsięwzięć o charakterze proekologicznym...* itd. powinien on znaleźć odzwierciedlenie w tytule któregoś rozdziału lub podrozdziału. Jednak takiego nie znajdujemy. Treści związane z ww. celem umieszczono w kilku miejscach rozprawy.

We Wstępie Autor niezręcznie stwierdził, że „...temat rozprawy doktorskiej ma na celu udowodnienie, że geografia jako nauka może włączyć się w obszar aktualnie prowadzonej polityki kształtowania środowiska w jednostkach samorządu terytorialnego”. Myślę, że tego nie ma potrzeby udowadniać. Zostało to już zrobione, o czym świadczy bogaty dorobek naukowy geografów w tym zakresie.

Rozdział I

Rzeczywiste cele rozprawy doktorskiej zostały określone w rozdziale I *Podstawy metodologiczne rozprawy oraz obszar badań*, dokładnie w podrozdziale 1.1. *Cele i zakres czasowy badań*. Celem głównym pracy było „zbadanie zależności pomiędzy strukturą funkcjonalną gmin a zarządzaniem strategicznym w zakresie realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska w gminach województwa świętokrzyskiego”. Badanie jednak nie powinno być celem, ale sposobem jego osiągnięcia. Dlatego lepiej byłoby zapisać, że celem było *określenie* lub *ocena zależności*. Autor przedstawił pięć celów szczegółowych o charakterze poznawczym i trzy o charakterze aplikacyjnym. Wydaje się jednak, że cele: *klasyfikacja obszarów o różnym poziomie rozwoju ochrony środowiska oraz skonstruowanie modelu zależności między typami funkcjonalnymi gmin a realizacją zadań z zakresu ochrony środowiska*, zaliczone do aplikacyjnych, powinny raczej znaleźć się wśród poznawczych. Nie wszystkie cele znalazły pełne odzwierciedlenie w strukturze merytorycznej pracy. Nie ma np. wyszczególnionego podrozdziału lub rozdziału z rekomendacjami. Można je było umieścić np. w *Zakończeniu*. W podrozdziale 1.1 Autor wystarczająco uzasadnił wybór zakresu czasowego pracy oraz wybór podjętej tematyki. Zabrakło jednak pełniejszego uzasadnienia wyboru obszaru badań.

W podrozdziale 1.2 znalazł się przegląd definicji terminów użytych w pracy. Zostały one wyraźnie sformułowane, przedstawiono poglądy wielu autorów. Szkoda jedynie, że nie wskazano, które z definicji poszczególnych terminów przyjęto jako najbardziej odpowiadające treści pracy i nie przedstawiono ich w kategoriach operacyjnych.

W podrozdziale 1.3 zaprezentowano problem badawczy i hipotezy. Zamieszczono tam schemat koncepcyjny rozprawy doktorskiej, który można uznać raczej za schemat chronologiczny podejmowanego działania naukowego. W schemacie zabrakło wyraźnego wyznaczenia etapu teoretycznego, metodycznego i empirycznego. Nie ma tam zaznaczonego etapu, który powinien wieńczyć każdą pracę naukową, czyli syntezy końcowej i wniosków. W podrozdziale tym przedstawiono hipotezę główną wynikającą z celu głównego pracy oraz

pięć hipotez szczegółowych. Te ostatnie nie są w pełni powiązane z celami szczegółowymi pracy. Hipotezy w większości składają się z dwóch części: zdania wstępnego oraz zasadniczego określenia przypuszczalnie funkcjonujących zależności. Nie wszystkie zdania wstępne są jasno sformułowane, np. hipoteza nr 2: *W pewnych typach funkcjonalnych gmin (jakich typach?) zauważa się szczególną potrzebę realizacji działań (jaka to szczególna potrzeba?) wspierających zrównoważone gospodarowanie ściekami*, hipoteza nr 3: *W poszczególnych typach funkcjonalnych gmin w niedostatecznym stopniu (czyli jakim?) wykształcony został mechanizm rozbudowy sieci gazowych*. W hipotezie 4 pojawiają się terminy: *styl życia, stopień zamożności, poziom świadomości ekologicznej mieszkańców*. We wcześniejszych rozważaniach teoretycznych Autor nic na ich temat nie wspominał. Zasadnicza część hipotez jest poprawnie sformułowana i choć, jak wspomniałem wcześniej, nie wynikają one z celów szczegółowych pracy to można je uznać za operacjonalizację celu głównego.

Rozdział 1.4 stanowi obszerną, można uznać encyklopedyczną charakterystykę obszaru badań. Niezręcznie wydaje się stwierdzenie, że region świętokrzyski sąsiaduje z największymi aglomeracjami miejskimi w Polsce: Warszawą, Krakowem, Łodzią i Katowicami. W podrozdziale tym Autor napisał, że najwyższym szczytem w województwie jest Łysica. Ostatnie badania wykazały, że jest nim Skała Agaty (613,96 m n.p.m.). We wcześniejszych podrozdziałach Autor stwierdził, że dane dla obszaru całego województwa są zbyt ogólne, nie odzwierciedlają jego zróżnicowania. Sam jednak dokonuje charakterystyki badanego obszaru całościowo. Nie wspomina o dużym zróżnicowaniu przyrodniczym, społecznym i gospodarczym badanego terenu.

W Rozdziale 1.4 zaprezentowano metody i techniki gromadzenia danych. Jest to kolejna obszerna część rozprawy doktorskiej. Autor nie ograniczył się w niej tylko do zaprezentowania metod i technik zastosowanych w pracy. Wśród wielu informacji na temat metod ilościowych i jakościowych stosowanych w badaniach geograficznych trzeba uważnie szukać tych, które wykorzystano do osiągnięcia założonych celów. Autor zaprezentował, między innymi, modele dyfuzji, czy metody badań koncentracji przestrzennej, a tych nie stosuje w swojej pracy. Przedstawił również opis badań jakie przeprowadzili czescy socjologowie wśród starostów. Pewnym uporządkowaniem okazała się tabela 2, w której zestawiono wykorzystane metody, narzędzia badawcze oraz wskazano ich zastosowanie. W zestawieniu znalazły się zarówno metody statystyczno-matematyczne, jak i jakościowe dobrane odpowiednio do rozwiązania zadań badawczych. Mniej wyczerpująco zostały omówione źródła danych do przeprowadzonych analiz. Zabrakło ich wnikliwej oceny. Dotyczy to przede wszystkim danych udostępnianych przez GUS, które mają wyraźne ograniczenia, a o których nie wspomniano. Zabrakło również informacji na temat sposobu doboru próby do badań ankietowych i wywiadów. W tym miejscu należy jednak wspomnieć, że Autora, niewątpliwie, cechuje wielka pasja badawcza. Świadczy o tym determinacja z jaką dążył do uzyskania jak największej liczby zwrotów rozestanych do urzędników ankiet. Ta część pracy oraz praktyczne zastosowanie opisanych metod i technik statystyczno-

matematycznych w kolejnych rozdziałach, świadczą o dobrym opanowaniu warsztatu badawczego.

Rozdział 1.6 zatytułowano *Rola nauk geograficznych w badaniu procesów zachodzących w ochronie środowiska*, jest to rozdział, w którym Autor wyjaśnił motywy kierujące wyborem tematu. Uzasadnił, na podstawie przeglądu literatury polskiej i wybranych przykładów literatury zagranicznej, znaczenie geografii w badaniach interakcji człowiek-środowisko.

Rozdział II

Tytuł rozdziału *Delimitacje, klasyfikacje i typologie funkcjonalne gmin* sugeruje, że będą to wyłącznie rozważania teoretyczne. Tak jest w odniesieniu do podrozdziałów 2.1 *Najważniejsze koncepcje typologii i klasyfikacji obszarów funkcjonalnych w literaturze*, 2.2 *Wielofunkcyjność obszarów wiejskich*, i częściowo 2.3 *Metody identyfikacji struktury funkcjonalnej badanych gmin*. Podrozdział 2.1 stanowi rzetelny przegląd klasyfikacji, typologii, delimitacji (na ten temat Autor nie wspominał w części dotyczącej założeń metodycznych pracy) obszarów, choć jest to przegląd dosyć chaotyczny. Autor zaczyna od prezentacji przykładów typologii, następnie klasyfikacji i na koniec wraca do typologii. Wartościowa wydaje się próba oceny wybranych koncepcji. Autor przedstawił zalety i wady typologii funkcjonalnej gmin wg J. Bańskiego (2010). Wskazał, między innymi na jej ograniczenia związane z subiektywnym wyborem cech diagnostycznych. Jednak sam określając cechy do swojej typologii, mimo zwiększenia ich liczby, nie ustrzegł się tego ograniczenia. Jest to bardzo trudne zadanie ze względu chociażby na dostępność odpowiednich danych statystycznych. W kolejnym podrozdziale Autor na podstawie literatury prezentuje problematykę związaną z wielofunkcyjnością obszarów wiejskich. Częściowo odnosi ją do procesów zachodzących w Polsce, częściowo do zachodzących w województwie świętokrzyskim. Myślę, że dla lepszej przejrzystości pracy podrozdziały 2.1 oraz 2.2 powinny znaleźć się w części metodycznej, jako przegląd literatury, natomiast 2.3, częściowo jako przegląd stosowanych metod, a częściowo jako zastosowane metody.

W kolejnych podrozdziałach, bardzo istotnych dla pracy, w pełni nawiązujących do jej tematu i celu głównego, przeprowadzono typologię funkcjonalną gmin województwa świętokrzyskiego. Zaprezentowano szczegółowo jej metodykę (czy to nie powinno znaleźć się w części metodycznej zamiast opisów modeli dyfuzji, miar koncentracji przestrzennej, czy opisu badań socjologów czeskich?) oraz wynik. Pozytywnie oceniam zastosowaną procedurę typologii oraz jej rezultaty. Z drugiej strony zawsze można poddać krytyce dobór cech diagnostycznych. Np. liczbę podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Porównanie danych z systemu REGON z danymi Urzędów Skarbowych wykazało znaczące przeszacowanie liczby podmiotów gospodarczych w tym pierwszym. Wynika to z zaniechania wyrejestrowywania się podmiotów po zaprzestaniu działania (Kamińska 2006). Wątpliwości budzi zastosowane nazewnictwo wydzielonych typów gmin. Np. *zróznicowany miejski* (pod jakim względem zróznicowany i czy aby na pewno miejski skoro obejmuje również obszary wiejskie?). Można przyjąć nazwę *rolniczo-sadownicze*, ale *rolniczo-produkcyjne* już trudniej, bo sadownicze to przecież też produkcyjne. Kontrowersyjna jest również nazwa *rolniczo-nieprodukcyjne*, czyli bez produkcji

rolnej, może lepiej byłoby z dominacją produkcji niskotowarowej. W podrozdziale 2.5 zaprezentowano mapę występowania poszczególnych typów funkcjonalnych gmin w województwie świętokrzyskim. Szkoda, że Autor ogranicza się w analizie do cech ilościowych wydzielonych typów i nie wyjaśnia przyczyn ich rozmieszczenia. Można było nawiązać do ukształtowanego historycznie podziału na przemysłowo-leśny podregion kielecki i rolniczy sandomiersko-jędrzejowski.

Rozdział III

Kolejny, rozdział III jest bardzo obszerny i zróżnicowany tematycznie. W pierwszej jego części Autor określa rolę wspólnot samorządowych w kreowaniu ochrony środowiska. Czyni to na podstawie literatury i cytowanych aktów prawnych. Tę część można było ograniczyć i większą uwagę skupić na analizie wyników przeprowadzonych badań ankietowych, które miały na celu zidentyfikowanie motywów i przesłanek warunkujących realizację zadań z zakresu ochrony środowiska przez samorządy gminne w województwie świętokrzyskim. Autor w tym względzie ograniczył się do czysto ilościowego podejścia. Określał jedynie procentowy udział udzielonych odpowiedzi bez ich oceny, wartościowania. Moim zdaniem była tu możliwość prowadzenia rozmaitych porównań i wyciągania z nich wniosków. Można było sprawdzić, np. czy występowały różnice w odpowiedziach urzędników pracujących w różnych typach funkcjonalnych gmin (to moim zdaniem najważniejsze, bo związane z tematem pracy), urzędników o różnym wieku, stażu pracy, miejscu zamieszkania itp. Niestety nie uczyniono tego. Kolejny podrozdział poświęcony jest zarządzaniu strategicznemu w jednostkach samorządu terytorialnego. Ma podobny układ do poprzedniego. Niestety i w tym przypadku można powtórzyć uwagi odnoszące się do interpretacji wyników przeprowadzonych ankiet. W podrozdziale 3.3 Autor przedstawił zagadnienia związane z planowaniem i kształtowaniem polityki ochrony środowiska w Polsce. W dwóch pierwszych częściach odnoszących się do głównych kierunków rozwoju i zadań w zakresie środowiska oraz do podstawowych uregulowań prawnych w zakresie ochrony środowiska bardzo rzetelnie przeprowadzono analizy podstawowych dokumentów prawnych, zwłaszcza Ustaw. W kolejnej części zatytułowanej *Przydatność najważniejszych przedmiotowych aktów prawnych w samorządach gminnych województwa świętokrzyskiego* (w tytule należałoby określić przydatność do czego?) autor przedstawił wyniki badań ankietowych. Ponownie ograniczył się jednak tylko do analizy ilościowej. W tej części pracy stwierdzono, że samorządy mogą generować dodatkowe narzędzia w postaci uchwał rad gmin przez co mają możliwość uszczegółowienia i rozszerzenia swoich zadań, ale czy to robią, tego z pracy nie można się dowiedzieć. W kolejnej części podrozdziału dokonano oceny realizacji działań analizowanych gmin na rzecz ochrony środowiska i ponownie można stwierdzić, że szkoda, iż w analizie nie porównano ocen urzędników z różnych wydzielonych wcześniej typów funkcjonalnych gmin. Podrozdział 3.3.5 dotyczy znaczenia partycypacji społecznej w ochronie środowiska. Po raz kolejny autor wykazał się dużą znajomością literatury przedmiotu w tym względzie i doskonałą wręcz znajomością regulacji i aktów prawnych. Zbyt mało uwagi jednak poświęcono wynikom własnych badań ankietowych. W dalszej części pracy, w podrozdziale 3.4 dokonano charakterystyki dokumentu

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko. Brakuje tu ocen i odniesień do poddanych analizie gmin woj. świętokrzyskiego. Podobnie jest w kolejnych podrozdziałach, w których Autor prezentuje szereg poglądów na podstawie literatury i dokonuje wnikliwych analiz aktów prawnych. Można było to uzupełnić lub nawet zastąpić analizą stanu i jakości opracowań (np. inwentaryzacji przyrodniczej, opracowań ekofizjograficznych, itp.), chociaż w wybranych gminach reprezentujących poszczególne typy funkcjonalne.

Rozdział IV

Rozdział IV jest dla mnie zasadniczym. W pełni związany jest z tytułem i celem głównym pracy. Autor dokonuje w nim weryfikacji założonych hipotez. Rozdział ten świadczy o dużej wiedzy z zakresu statystyki. Autor do weryfikacji poszczególnych hipotez zastosował kilka testów statystycznych. Różnorodność zastosowanych metod podyktowana była różną liczebnością gmin (czasami bardzo małą) w poszczególnych typach funkcjonalnych, a także nie zawsze istniejącym rozkładem normalnym. W opracowaniach statystycznych wymagane jest bardzo precyzyjne określenie hipotez. Z tym, w niektórych przypadkach Autor miał kłopoty. Niezręczne są np. sformułowania: *celem czwartej hipotezy jest próba udowodnienia, przyjęto poziom istotności na poziomie, w celu zbadania hipotezy* (te raczej się weryfikuje). Hipotezę piątą zweryfikowano na podstawie analizy danych dotyczących średniookresowego tempa zmian wydatków budżetów gmin. Nie zastosowano tu testowania statystycznego. Nie było więc konieczności stawiania hipotezy zerowej i alternatywnej. Podobną uwagę mam do kolejnej hipotezy. We wzorze na średniookresowe tempo zmian wydatków budżetowych brakuje wyjaśnienia jego elementów składowych.

Rozdział V

Rozdział V *Realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska przez samorządy gminne województwa świętokrzyskiego* jest równie interesujący, jak poprzedni. W pełni związany jest z tytułem i celem głównym rozprawy doktorskiej. Zwłaszcza w odniesieniu do podrozdziałów 5.1, 5.2 i 5.3, w których Autor dokonał klasyfikacji gmin wg zróżnicowania stopnia realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska, przeanalizował wskaźniki warunkujące go oraz zaprezentował model zależności pomiędzy typologią funkcjonalną gmin a realizacją zadań. Szczegółowo opisano procedurę klasyfikacji. Jej wyniki przedstawiono na mapach dla roku 2006 i 2016. Jako podstawę do wyjaśnienia przyczyn zróżnicowania przestrzennego gmin, wg stopnia realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska, Autor przyjął różny stopień zamożności gmin. Doszedł jednak do wniosku, że nie jest to czynnik decydujący. Szkoda, że na tym zakończono analizę i nie sprawdzono czy istniała zależność między typem funkcjonalnym gmin, a stopniem realizacji zadań. W kolejnym podrozdziale, już zgodnie z celami pracy, wyjaśnia zróżnicowanie wskaźników warunkujących realizację zadań z zakresu ochrony środowiska zróżnicowaniem funkcjonalnym gmin. Zaskakujące jednak dla czytelnika pracy było wprowadzenie nowych typów funkcjonalnych. Moim zdaniem, w tym miejscu nie było to potrzebne. Wyjaśnienie przyczyn wraz z opisem sposobu wprowadzenia zmian znalazło się w kolejnym podrozdziale. W odniesieniu do budowy modelu zależności między typologią gmin a realizacją przez nie zadań z zakresu ochrony środowiska można uznać argumenty Autora wyjaśniające konieczność zredukowania liczby

wyznaczonych wcześniej typów funkcjonalnych. Cała procedura budowy modelu została przeprowadzona poprawnie. Ponownie jednak wątpliwości budzi wprowadzone nazewnictwo. Np. po połączeniu typu o charakterze *miejskim* i *zróznicowanym-miejskim* wprowadzono typ *umiarkowany-miejski* (czy nie lepiej np. *zurbanizowany?*), typu *rolniczo-sadowniczego z rolniczo-produkcyjnym* – typ *rolniczo-usługowy* (zastanawiające na jakiej podstawie usługowy?). W podrozdziale 5.3.2. określono zależności między strukturą funkcjonalną gmin a stopniem realizacji zadań z zakresu ochrony środowiska za pomocą testu chi-kwadrat. Procedurę przeprowadzono poprawnie, choć w założonych hipotezach nie powinno się zakładać, że: *struktura funkcjonalna gminy nie wpływa* lub *wpływa na przynależność do wybranej klasy*, ale, że istnieje zależność lub korelacja między nimi. Kolejne podrozdziały tej części pracy: 5.4. *Kreowanie polityki ochrony środowiska i jej wpływ na samorząd terytorialny*, 5.5. *Ochrona środowiska jako czynnik kształtujący konkurencyjność gmin* słabiej, w porównaniu do poprzednich, są powiązane z tematem i głównym celem rozprawy. W niewielkim tylko stopniu odnoszą się do analizowanych gmin. Nie wynikają z przeprowadzonych badań, ale z przeglądu literatury. Znajdują się tam obszernie fragmenty tekstu, które z powodzeniem można było umieścić w rozdziale I uzasadniając wybór tematu rozprawy. Autor powraca w nich do problematyki związanej ze strukturą funkcjonalną oraz wielofunkcyjnym rozwojem obszarów wiejskich. Inne fragmenty mogły znaleźć się w podsumowaniu pracy, jeszcze inne stanowią ocenę materiałów źródłowych uzyskanych z GUS i powinny zostać umieszczone w podrozdziale *Metody i techniki gromadzenia danych*, gdzie ich, jak wcześniej wspomniałem, brakowało.

Zakończenie

W czterech omawianych, głównych rozdziałach empirycznych wyraźnie brakowało częściowych podsumowań i wniosków. Ich sformułowanie ułatwiłoby niewątpliwie skonstruowanie ostatniego rozdziału – Zakończenia. Po jego przeczytaniu pozostaje pewien niedosyt. Wynika on przede wszystkim z braku pogłębionej interpretacji wyników w odniesieniu do wyznaczonych typów funkcjonalnych gmin w województwie świętokrzyskim, np. w zakresie: partycypacji społecznej w ochronie środowiska, kreowania polityki ochrony środowiska, czynników kształtujących konkurencyjność gmin. Wiele podsumowań jest zbyt ogólnych, trudno stwierdzić w jakim stopniu wynikają z ogólnej wiedzy i znajomości literatury, a w jakim z przeprowadzonych badań. Ważnym celem wyznaczonym przez autora było przedstawienie władzom samorządowym gmin rekomendacji w postaci analizy potencjałów oraz barier w zakresie prognozowanych zmian stymulujących racjonalny i odpowiedzialny rozwój polityki ochrony środowiska. Niestety zabrakło ich w zakończeniu.

3. Redakcja i poprawność językowa

Praca jest dobrze zredagowana. Ryciny i tabele są czytelne. W tekście nie brakuje do nich odnośników. Pracę napisano poprawną polszczyzną. Sporadycznie zdarzają się błędy stylistyczne, gramatyczne i interpunkcyjne.

4. Ocena końcowa

Przedstawiona do recenzji praca doktorska posiada liczne zalety, ale także wady. Rzadko jednak mamy do czynienia z doskonałymi pracami naukowymi. Każdą można poddać dyskusji. Moim zdaniem Autor pracy dobrze wywiązał się z roli samodzielnego badacza, słabiej z roli analityka.

Do najpoważniejszych wad pracy należy zaliczyć:

1. Brak pełnego powiązania celów pracy z hipotezami, co skutkowało brakiem pełnego powiązania ich z tytułami rozdziałów.
2. Brak rozdziału syntezującego wyniki badań wyznaczonych typów funkcjonalnych gmin w postaci ich porównania i określenia ich specyfiki nie tylko w zakresie zadań związanych z ochroną środowiska, ale także w zakresie motywów, problemów, barier i kierunków przemian.
3. Brak specyficznych rekomendacji dla określonych przez Autora typów funkcjonalnych gmin skierowanych do ich władz samorządowych.

Za najważniejsze zalety recenzowanej rozprawy doktorskiej niewątpliwie należy uznać:

1. Wybór bardzo interesującego, ambitnego, kluczowego dla procesów kształtowania przestrzeni geograficznej oraz dla procesów zarządzania i budowania strategii rozwoju jednostek administracyjnych tematu pracy.
2. Dobre opanowanie i poprawne zastosowanie do weryfikacji hipotez różnorodnych metod matematyczno-statystycznych.
3. Udokumentowanie dobrej znajomości nie tylko polskiej i zagranicznej literatury przedmiotu, ale również aktów prawnych regulujących ochronę środowiska na różnych szczeblach administracji publicznej.
4. Przeprowadzenie typologii funkcjonalnej gmin województwa świętokrzyskiego na podstawie samodzielnie opracowanej procedury.
5. Określenie zależności między typami funkcjonalnymi gmin w województwie świętokrzyskim a poziomem realizacji na ich terenie zadań z zakresu ochrony środowiska.

Autor przedstawionej do recenzji rozprawy doktorskiej wykazał się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, szeroką wiedzą teoretyczną z zakresu reprezentowanej dyscypliny naukowej a sformułowany problem badawczy rozwiązał na poziomie zadawalającym.

6. Konkluzja

Recenzowana praca doktorska Pana mgr Mateusza Ćwikły pt. „Typologia funkcjonalna gmin a realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska przez samorządy gminne w województwie świętokrzyskim” spełnia wymogi Ustawy o Tytułach i Stopniach

Naukowych. W związku z tym wnoszę o dopuszczenie jej autora do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Kielce, dn. 21.02.2020 r.

Dr hab. Mirosław Mularczyk, prof. UJK

Handwritten signature of Mirosław Mularczyk in blue ink.